

به به ووه برد نی قه پیران

نارین باین*

وه رگه انی له ئینگلیزییه وه: ئه حسان نه زهت

قه پیرانه کان و کمه گه م د رن

دهسه اتداره میلییه کان ووبه وی ز ر شکست و قه پیرانی وه کاره ساته سروشتیه کان، هه شه ژینگه ییه کان، کزیی ئابووری، په لاماره تیر ر یستییه کان، ته قینه وه کان، په تاکان و ته کنه ل ژبای زانیاری و گه یانندن، ده بنه وه. قه پیرانه کان وه کوو ووداوه ئه تینییه کانی وهك (ئاگر و پکدادانی ئه ت مبه ه کان) نین. قه پیرانه کان ئه و ووداوه ناهه موارانن کهوا ئه ژنامه نووسان و سیاسه توانان و هاو نیشتمانیان تووشی سه رسو مان ده کات. قه پیرانه کان کاتک ووه ددهن کهوا کمه گه کی مر یی، کخراو ک، شار چکه یه ک یان نه ته وه یه هه شه یه کی له ناکاو له سر به ها بنه ه تییه کان یان به رده و امبوونی ژبانیان ده بینن، که ئه مه ییش ده بته مایه ی ئه وه ی به په له و به ده اوک یه کی قوو ه وه مامه ه له گه قه پیرانه کاندا بکرت.

ئهم ووداوه دراماتیکیانه ئه ینگاریی قورس ب گه وره سه رکرده میلییه کان و داموده زگه یه کانیان دروست ده کهن. په ویسته ب یاری یه کلاکه ره وه له ژر گوشاری که میی کات و نه بوونی زانیاریی په ویست له باره ی ه کار و دهره نجامه کانی قه پیرانه کان، بدرن و په یه وه بکرن. هه رچه نده بارود خه کان ب ب یاردان ز ر سه خت بن، له گه ئه وه ییشدا هاو اتیان له سه رکرده کانی حکوومهت و دهسه اتداره میلییه کان چاوه ده کهن کهوا له هه هانه بیان پار زن.

دوو فاکتەر هه ن که وا له سه رکرده میلییه کان و داموده زگه کانیان ده کهن مامه ه کردن له گه قه پیرانه کاندا ز ر قورس بته. یه که میان، ئه و کوالیتییه نه ی ده بنه مایه ی خ شگوزه رانی و په شکه وتنه کان له کمه گه م د رنه کاندا، که ئه مه ییش وا ده کات ئهم کمه گه یانه به رگه ی قه پیرانه کان نه گرن. دووه میشیان ئه وه یه کهوا هه ردوو لایه نی هاو اتی و سیاسه تمه داران په که وه له په کا ز ر ترسان و که متریش له گه نه ها مه تییه کانی وهك ته ندروستی گشتی، سه لامه تی و شک مهندی خ یان بگونج نین. ته کهه کردنی ئهم دوو فاکتهرانه به شه وه یه کی ز ر ئاسان، ده بنه مایه ی دهرخستنی ئه وه ی که بچی ک شه یه کی بچووک

ده بـته مایهی دروستبوونی قهیرانی گهوره؛ ههروهها بـچی کاریگه‌ریه‌کانی به بـوه‌بردنی قهیران له خـسکدا سنووردارن؟

کـمه بـگهی مـدـرن تا دـت ئا بـزتر و تـکه بـاوتر ده بـت. ئا بـزبوونیش وا ده‌کات کهوا تـگه‌یشتن لهو پـسه و چالاکیه جـراوجـرانهی بـوو دهن، ئه‌سته‌متر بـت. له ئه‌نجامیشدا، سه‌رهه بـدانی لاوازیه‌کان بـ ماوه‌یه‌کی درـخایه‌ن درکیان پـناکرـت. زـر جار هه‌وه‌کانی مامه بـه‌کردن له‌گه بـ قهیرانه‌کاندا ده‌ره‌نجامی له‌ناکاو به‌دوای خـیدا دـنن، هه‌روه‌ک زیادکردنی قهیرانه‌کان له بری که‌مکردنه‌ویان. لـکدانی به‌شه‌کانی پـکهاته و شـوازی سیسته‌مه‌کان ده بـته هـی ته‌شه بـه‌کردنی گرفته‌کان به‌خـراییی. هـنگه به‌م جـره، قهیرانه‌کان له لایه‌نه "جوگرافیه‌که‌یه‌وه" هـگی خـیان دابکوتن و له پـکا به‌ناو جیهاندا بـاو ببنه‌وه و له سیسته‌م بـکه‌وه بـ سیسته‌م بـکی تر باز بدهن و له واده‌ی ئه‌م بازدا‌نانه‌یش زانیاری خراپ کـ بکه‌نه‌وه.

هه‌موو ئه‌مانه هـکارن که زـر قورس بـت قهیران بـک پـشی ده‌ره‌نجامه‌کانی دیاری بـکرن. کات بـ قهیران بـک بـوون ده‌کر بـته‌وه و ده‌خـرته بـوو، ئیتر سیاسه‌تمه‌داران هیچ شـت بـه سه‌یر و نامـ نابینن. ئه‌گه‌ر هه‌موو شـت بـکیش له شو بـنی خـی بـ، چیتـر شـته تـکه بـاوه بـ شاراوه‌کان نامـنن. به‌رده‌وامبوونی قهیران وا ده‌کات سیاسه‌تمه‌داران بـیان ده‌رکه‌وت که قهیرانه‌که چیه و هه‌ر له‌و کاته‌یشدا که هه‌موو شـت له‌به‌رچاو بـوون بووه‌وه، ئه‌وا ئه‌وکات ده‌سه بـتداران هه‌و بـدهن لـکه‌وته‌کانی قهیرانه‌که کم بکه‌نه‌وه.

سروشتی ئا بـزی قهیران، بارود بـخه‌که ئا بـزتر ده‌کات. زـر به‌ده‌گه‌من قهیران بـک هه‌بـت "قسه بـ خـی بـکات". پـناسه‌کردنی بارود بـک بـا به‌تیانه‌یه؛ قهیرانی که‌سه بـه‌خسانی هه‌له بـ که‌سه بـکی تر. سه‌باره‌ت به‌ده‌سه بـتداره میلییه‌کانیش، ئه‌مه مایه‌ی کـشه‌یه؛ ده‌کری زـر له‌و بـووداوه ئاشکرا بـزیانانه ببنه هـکاری سه‌رهه بـدانی قهیران. هاوو بـتیه بـزاوا‌یییه‌کان به‌که‌موکو بـیه‌کان دـته‌نگ ده‌بن؛ ئه‌وان دوچاری ترس بووینه و ئه‌وه‌یش فـر بووینه که ترسه‌که‌یان له چیه. له‌م فه‌زایه بـترسه‌دا، هه‌ند بـکات کـمه بـگه‌که دوچاری "ترس ده‌بـت" و فره‌جـری میدیای مـدـرنیش بـو له زیادکردنی ئه‌م جـره ترسه‌دا ده‌گـت.

ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر هه‌شه‌یه‌کی جدیدی گشتگیریش سه‌ر هه‌بـدات، دـنیا‌کردنه‌وه‌ی دـخی کـشه نو بـیه‌که ئه‌سته‌مه. ئه‌و حکوومه‌تانه‌ی هه‌موو بـک مامه بـه‌گه بـک‌شه له‌ناکاوه‌کاندا ده‌که‌ن، جه‌خت‌کردنه‌ سه‌ر

كۆشەيەك وادەكات كۆشەيەكى تر لەبىر بكت. ب ئووى ھە ھەيەك بە قەيران بناسرت، پويستە بەوونى بەر بەستە سەختە كانىش وون بكتنەو.

ئاينگار يەكانى بەو بردنى قەيران

بەو بردنى قەيرانەكان دوو ھەندى ھەيە، ئوانىش ھەندى تەكنىكى كە پەيوەندى بە تواناى خگرتنى دامەزراو ھكومىيەكان و سىاسەتى گشتى لە قئاغى سەرھەدانى ھە ھەكەدا ھەيە. ھەندكى سىاسىش ھەيە كە ئوويش بەو بردنى قەيران، بەقووى جى مشتوم و چالاكىيەكى بەھزى سىاسىيشە. تگھەكردنى ئەم دوو ھەندە سەرھەكەيە ب پئنج ئاينگارىيە جددى بەو بردنى قەيران دەگەتەو ئوانىش برىتىن ل:

دركىكردن، بياردان، واتا بەخشين، نەھشتن و فربوون.

۱- دەستنيشا نكردن و ھەستكردن بە قەيرانەكان

پدەچت قەيران ئاينگارىيە ئاشكرا دروست بكات. ھەر لەو كاتە قەيران وون بوو ھە، پويستە ھەسوئاوانى قەيران كارى پويست بلكەوتەكانى بگرنە بەر؛ تەنانت واقعەكە زلر لەو ھەيش ئا زترە، زركلر قەيرانەكان بە شوازى كتوپ و نام و نادەن، بەكوو پەيتا پەيتا تەشەنە دەكەن. پويستە سىاسەتمەداران لە نيشانەكانى ھەك نادنييايى، پچەوانەبوونەو بەزانن كە وا خەريكە شتكى نام سەر ھەدەدات. پويستە ئوان ھە ھەكە ھەسەنگەنن و بزنانن قەيرانەكە لە چيەو ھەسەرچاوى گرتو ھە.

ھەميشە ھەسوئاوانى قەيرانەكان زلر بەئەستەم ووبەووى ئەم قەيرانانە دەبنەو ھە. خاايى سەرسوھنەر و لى و ئا زى قەيرانەكە دەتوانت بەئاسانى بەسەر شوازى ھەسەنگانداندا زل بكت. دەكر سترس و كۆشە كخراويەكان زياتر ببنە ماىە تەگەرەتخستنى تواناكان ب دەستنيشانكردن و ھەستكردن بە قەيرانەكان.

ھەند خەك بەو ناسراون كە لەژر گوشاردا بەوونى بىر دەكەنەو ھەسەرەخن؛ ئوان پەريان بە شوازكى بەگەخستنى زانيارىيەكان داو ھە كە وا دەكات لە كاتى بارودخى قەيراناويدا كاركى بەجيان ھەبت. ئەفسەرە سەربازىيەكان، ئژنامەوانان، فرماندەكانى پليس و ئاگركوژنەو بەككردنەو ھەسەرچاوى زانيارىيەكان لە بوارى

قهیراندا، به ناوبانگن، هه نند [کخراو پهره یان داوه به شوازی به سوودی "گه ان و ده ستنیشا نکردنی ک شه کان" له کاتی بوونی قهیراندا. [کخراوه کان له ژر بارود [خکی ته نگانه دا تا [ادده یه ک پهره یان به توانا کان و [راتر به دهسته [نان و کارپ [کردنی زانیاریه کان داوه. پرسپاری وه [امنه دراوه ئه وه یه که ئاخ [کخراوه کان ده توانن نه خشی ئه م [ره تایبه تمه ندیانه بک [شن و بیبه نه ناو که لتووری هه نووکه ییی [کخراوه کان هه وه؟

۲- ب یاری یه کلاکه ره وه

له کاتی قهیراندا، پ [ویسته حکوومهت و دامه زراوه گشتیه کان ب یار له سهر ک [شهی ناهه موار بدهن؛ ده کر [ئه مه یش چه نند [ره ب یار [ک بن، ده ب [چه نند سه رچاوه ی ده گمه ن ببنه بنه مای ب یار دانه که. ئه م کرداره به [ر [ک له [ره کان له کرداری سیاسی ده [ت، ته نیا له وه دا نه ب [ت که وا کات [ک له بوونی قهیرانه کاندا جیاوازیه کی ز [ر له ن [وان پ [داویستی و داواکاریه کاندا هه ب [ت. له و کاته یشدا که ک [شه کان ههروه ک [خ یان به نا [وونی و نا [گیری ب [منه وه، ئه وا کاته که یش ب [بیرکردنه وه و [او [ژکردن و وه رگرتنی [ه زامه ندی، ز [ر کم و سنووردار ده ب [ت. ک [شه کان به [ر [ک [ووبه [ووی حکوومهت و سه رکرده کان ده بنه وه که وا پ [شتر له کاتی کاری [ژانه یاندا [ووبه [وویان نه بووبنه وه. ب [نموونه ب یاری ناردنی ه [ز، یان به کاره [نانی ه [زی کوشنده، یان سنووردانانی پ [ویست ب [ئازادیه که سیه کان، ب یاری هه ستیارن. ب یاردان له کاتی قهیراندا کار [کی قورسه که [ه نگه ب [ته [مایه له ده ستدانی به های ده سته وته کان و سه ره [دانی [یسکی سیاسی.

وه [ام [کی کاریگه ر پ [ویستی به هه ماهه نگیی ناو [یی ن [وان ئازانس و حکوومه ته کان هه یه؛ دوا ی هه موو ئه مانه یش، ب یاره کان ده ب [ت له لایه ن چه نند [کخراو [کی [راو [ره وه بخر [نه بواری [به [کردن، شوازی [به [کردن [کی کاریگه ر، وا پ [ویست ده کات که ئه م [کخراوانه پ [که وه کار بکن. ه [نانی ب [یر [کراسیی گشتی ب [خ [گونجاندن له گه [بارود [خی قهیرانه کاندا، مایه ب [هه وده ییه [کی ز [ره و ته نانه ت هه نند [کیش ده [ن [مه کار [کی مه حا [ه. ز [ربه ی [کخراوه گشتیه کان له بنه [ه تدا دیزاین کراون ب [ئه نجامدانی کاروباری [تینی به ه [ی به ها کانی دادپهروه ری، یاسا و کارت [کردنه وه. سه ره [ای ئه مه یش هه [سوکه و تکردن له گه [قهیران، پ [ویستی به نهرمی، باشکردن، دووباره کردنه وه و شکانندی یاسا کان هه یه.

بـ پـ سـ بهـ وـ بردنی قهیرانه‌کان هه‌ماهه‌نگی تاکه تایبه‌تمه‌ندی نییه، به‌کـوو بریتییه له‌وهی که ئاخـ کـ به‌رپرسهـ له چاکردنی دـخه‌که. ئه‌و ئازانسانه‌ی له به‌وـ بردنی قهیرانه‌کاندا ته‌کنه‌لـ ژبای جـراوجـ به‌کار دـنن، زـر به‌زه‌حمه‌ت ده‌توانن کرداره‌کان چـنییه‌ک بکه‌ن؛ له‌گهـ ئه‌وه‌یشدا قه‌یران نابـته هـی نه‌هـشتنی هه‌ستیاری و ناکـکی له‌مهـ په‌یوه‌ندیی ئـژانه‌ی نـوان ده‌سهـاتداران و خه‌کی تردا.

ده‌بـ وهـامدانه‌وه‌یه‌کی استه‌قینه و کاریگه‌ری قه‌یران، به‌ادده‌یه‌کی زـر دهره‌نجام‌کی سروشتی له‌سه‌رله‌داننی پـسه‌که‌دا به‌خشـت. ناکرـت چاره‌سه‌رکردنی قه‌یرانیش به‌شـوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی ته‌نیا پشت به‌یه‌ک سه‌رچاوه به‌ستهـت. زـر کـسپ هه‌ن که‌وا به‌شـوه‌یه‌کی ساده به‌یاری به‌کلاکه‌روه له‌گهـ ماوه‌ی جـبه‌جـکردنی خودی به‌یاره‌که لـکجیا ده‌کاته‌وه.

۳- واتا به‌خشین به‌یاردان

له‌کاتی قه‌یرانه‌کاندا، چاوه‌وـ ده‌کرـت که‌وا سه‌رکرده‌کان دـهـاوکـ به‌هـوـننه‌وه و به‌شـوه‌یه‌کی به‌رپرسانه‌مامه‌ه له‌گهـ دـخه‌که‌دا بکه‌ن و بزائن چی ووو ده‌دات و پـویسته چیش بکرـت. کاتـک له‌چـنـتی ووداوه‌کان ده‌گه‌ن و ستراتیژییه‌تـک بـ ووداوه‌کان داده‌نـن، ئه‌وا پـویسته سه‌رکرده‌کان پـکه‌وه لـکتـگه‌یشتنیان بـ ووداوه‌کان هه‌بـت و ئه‌گه‌ر له‌مه‌دا سه‌رکه‌وتوویش نه‌بن، ئه‌وا ه‌نگه پـشوازی یان ئـز له به‌یاره‌کانیان نه‌گیرـت.

ته‌نیا سه‌رکرده میلییه‌کان نین که‌وا ده‌یانه‌و قه‌یرانه‌کان چاک بکه‌نه‌وه، به‌کـوو په‌یامه‌کانیان کابهری له‌گهـ هه‌موو ئه‌و حزبانه‌ی تردا ده‌که‌ن که‌وا پـست و به‌رژه‌وه‌ندی تریان هه‌یه؛ به‌هه‌مان شـوه‌یش له‌گهـ ئه‌و حزبانه‌یشی که‌وا پـناسه و ئه‌له‌ترناتیفی جیاوازیان بـ قه‌یرانه‌کان و پـشنیاری گرتنه‌به‌ری ووشـوـنی تایبه‌تیان بـ هه‌یه. ئه‌گه‌ر هات و ئه‌کته‌ره‌کانی تر له‌وونکردنه‌وه و لـکدانه‌وه‌ی قه‌یرانه‌کان سه‌رکه‌وتوو بن، ئه‌وا توانای سه‌رکرده ناوبراوه‌کان له به‌یاردان و جووـه‌پـکردنی قه‌یرانه‌کان زـر ئه‌سته‌م ده‌بـت.

زـر جار بـ ده‌سه‌ات قورسه که ده‌سته‌جـ زانیاریی دروست فه‌راهه‌م بکه‌ن. ئه‌وان دوچاری زانیاریی نادروستی وه‌ک (پـرت، ده‌نگـ و وـنه) ده‌بنه‌وه کاتـک که‌وا شـتـکی سه‌یر له‌کاتی قه‌یرانه‌کان دا ووو ده‌دات. خـی له‌خـیدا استه‌وـکردنه‌وه‌ی بارودـخه‌که ئاـینگارییه‌کی

سهره کییه؛ نیشان دانی ووی استه قینهی قهیرانه کان به خه و چاککردنه وه یان، پویستی به هه وای په یوه ندیه گشتیه کان هه یه. ز جاریش ئه م هه وه له لایه ن جش و خرشی خه که وه ته گهری ت ده خر ت. ئه و خه که ای ز به ده که داخبار بووه، دو چاری دوود ای یان ستر س بوونه. سهره ای ئه وه یش ئه وان حکوومهت به هاوپه یمانی خ یان نازانن و له کاتی قهیراندا هاوکار نین.

۴- نه هشتنی قهیران

له ناوبردنی قهیران دوو شتی ده و؛ **یه که میان** پویسته قهیرانه کان له حا ته تی فریا که وتن بگوازر نه وه ب حا ته تی تین و بچوو ککردنه وه ی قه باره ی کخستنه وه یان. **دووهمیشیان** له سهر ئاستی ستراتیژییه که یش، پویسته بهرپرسان بهرپرسیار تیی ئه وه ی که ووی داوه بخه نه ئهستی خ یان. ئه م دوو لایه نه ی نه هشتنی قهیران ز لک جیاوازن به ام له پراکتیکدا زر ت کهه ک شن. پویسته حکوومهت شه رعیه تی خ ای به ده ست ب ن ته وه تا کوو بتوان ت کرداره هه میسه ییه کانی خ ای به ج بگه یه ن ت. سهرکرده کان ناتوانن به تا کلایه نه ب یار له سهر ئه مه بدن، ته نانه ت ئه گهر له لایه نی یاساییه که یش وه ب له ناوبردنی قهیرانه کان خاوه نی فرمانی فرمیش بن. ده کر له نه هشتنی قهیرانه کاندا خه ک هور ب ته وه به ام له بیربردنه وه ی قهیرانه کان له لایه ن ک مه گه وه ئهسته مه. چاره سهر نه کردنی قهیرانه کان به ش وه یه کی ناتهن دروست، دهره نجامی نادرستی ل ده که و ته وه و پشتگوو خستنی شیان ده ب ته مایه ی مانه وه یان وه ک خ یان.

مشتوم ه کانی ئه وه یش که ئا خ ک له کخستنه وه ی قهیرانه کان بهرپرسه، به ئاسانی ده ب ته مایه ی دروستبوونی ناک کی و یه کترتاوانبارکردنی لایه نه کان، له بری ئه وه ی ل کدانه وه ب دهره نجامه کانیان بکن. ئا ینگاریی سهرکرده کان ئه وه یه که وا سهره دهریه کی دروست له گه قهیرانه کاندا بکن و خ یان له تاکتیکی یه کترتاوانبارکردن بد ز نه وه.

ئه و سهرکردانه ی له قهیرانه کان ده ک نه وه، ده توانن به توانا و به ویژدان بن، به ام ئه مه ته نیا شت کی که می پوه ره کانی هه سه نگانندی کارکردنی ئه و سهرکردانه یه، به تایبته له و کاته ی که وا قهیرانه که ک تایپی پ د. ه نکه ئه و سیاسه تمه دار و ئاژانسانه ی شکستیان ه ناوه له به ج گه یانندی ئه رکه کانیان له پش یان له واده ی ق ناغه سه خته کاند، بتوانن هه سوکه وت کی باش له گه دهره نجامه کانی

قهیرانه‌کاندا بکه‌ن. به‌م ج‌ره خ‌یان له زیان‌پ‌گه‌یشتنی ناوبانگ،
خ‌به‌وه‌بردن و سه‌رچاوه‌کانیان ده‌پار‌زن. قه‌یرانه‌کان که‌سانی براوه
و د‌او‌یان هه‌یه. داینامیکی سیاسی و یاسایی، ئه‌و ج‌ره
به‌رپرسیار‌تییه دیاری ده‌کات که‌وا ئه‌کتره قه‌یرانییه‌کان به‌چ
ق‌ناغ‌ک ده‌گه‌ن.

0- په‌ندوه‌رگرتن له قه‌یرانه‌کان:

قه‌یران ک‌مه‌ک‌ وانه‌مان ب‌ پلانه ج‌گروه‌وه‌کان و اه‌نانه‌کان ب‌
قه‌یرانه‌کانی داها‌توو پ‌ ده‌به‌خش‌ت. هه‌مووان په‌ند له ووداوه‌کان
وه‌رده‌گرن و ب‌ پراکتیزه‌کردن و یاسا‌کانی کاری ک‌خراوه‌ییش سوودی
ل‌ وه‌رده‌گرن. به‌ام هه‌میشه ئه‌مه وو نادات. دا‌شتنی وانه‌کان
یه‌ک‌که‌ له ش‌وازی به‌وه‌بردنی قه‌یرانه‌کان. سه‌ره‌ای به‌ربه‌سته
ف‌رکاری و ئه‌کادیمییه‌کان، دا‌شتنی وانه‌کان گر‌ دراوه به‌ی‌ئو
وانانه‌ی که‌ په‌یوه‌ستن به‌ دیاری‌کردنی قه‌یرانه‌کان و
کاریگه‌رییه‌کانیان له‌سه‌ر ک‌مه‌گه‌.

قه‌یرانه‌کان ده‌بنه به‌ش‌ک له یاده‌وه‌رییه‌ ک‌کراوه‌کان و
سه‌رچاوه‌یه‌کیش ب‌ ل‌ک‌چووی م‌ژوویی ب‌ سه‌رکرده‌کانی داها‌توو.
و‌نا‌کردنی قه‌یران وه‌ک به‌رگری‌کردن له شکسته‌نان و پ‌شبینییه‌کان و
له‌خه‌ک ده‌کات که‌وا بیر له گریمان‌ه‌کان بکه‌نه‌وه و ه‌چاوی ئه‌و
سیاسه‌ت و سیسته‌مه یاساییانه بکه‌ن که پ‌شتر دانراون. ه‌نگه
وه‌به‌ره‌نه‌رانی تریش که‌ک له وانه‌کان وه‌رگرن ب‌ هه‌سه‌نگا‌ندی
پ‌وه‌ره‌کان و چاک‌سازیکردن له‌و یاسایانه‌ی که‌وا سه‌رکرده‌کان پ‌یان
په‌سه‌ند نییه. به‌مه‌یش سه‌رکرده‌کان وانه‌ی گرنگ و گه‌وره له
قه‌یرانه‌کان و په‌یه‌وه‌کردنیان له مه‌یدانی بیر‌کراتیدا، وه‌رده‌گرن.
ئا‌ینگاریی گه‌وره ل‌ره‌دا ئه‌وه‌یه که‌وا درک به‌و فاکته‌رانه‌ ب‌کر‌ت
که‌وا بوونه‌ته ه‌کاری دروستبوونی ئه‌و قه‌یرانه‌ی له ی‌گه‌ی یاسا
ک‌نه‌کان و ک‌خراوه‌ میلییه‌کان به‌رپا بوونه.

* "ئاریه‌ن ب‌ین" پ‌فیس‌ری به‌وه‌بردنی گشتی و به‌وه‌بردنی
قه‌یرانه‌کانه له خ‌ندنگه‌ی "یوتر‌کت" ه‌ ب‌ به‌وه‌بردن. هه‌روه‌ها
پ‌فیس‌ری یاریده‌ده‌ره له په‌یمانگه‌ی به‌وه‌بردنی گشتی له زانک‌ی
ویلایه‌تی لویزیا نا.

سه‌رچاوه‌:

<https://www.britannica.com>